

Mert ebben az elbizonytalanodásban hirtelen felragyog lelki szemeink előtt az Isten arca egy egészen új formában: hirtelen rádöbbenünk, hogy a mi Istenünk nem a szokások Istene; Ő ott is él, ahol már régen nem élnek, vagy haldoklanak az ősi szokások. Arra is rádöbbenünk, hogy a mi Istenünk nem a helyek Istene; ott is jelen van, ahol mi már nem vagyunk otthon. **Ő a velünk utazó és velünk kereső Isten.** És így talán közelebb jutunk „atyáink Istenéhez”, Ábrahám, Izsák, Jákob Istenéhez, aki nem akart sátorban lakni, hanem tűz-oszlopban haladt népe előtt; ott volt közöttük, osztotta velük a pusztai vándorlás negyvenéves nyomorát, velük vándorolt és velük kereste az otthonát. Az ő Istenük volt.

Mi valahogyan ugyanezt éljük meg napjainkban. Hontalanságunkban és keresésünk homályában felragyog előttünk Isten új arca, amelyről ezt olvassuk le: Ő nem a szokások és helyek Istene, hanem a mi Istenünk. Vagy még nem nyilatkozta ki új arcát? Akkor várjunk: várjuk ki, milyen formában tapasztalhatja meg magát velünk ma Isten. Az ígéret ugyanis örök érvényű: Vagyok. Fontos a nyitottság: hagyjuk, hogy Isten megleljen bennünket. De legyen ez imádásos nyitottság: Istenem, lépj be életembe.

Felhasznált irodalom:

- GROM, B., Religionspädagogische Psychologie, Patmos Verlag, Düsseldorf, 1981.
ELKIND, D., The Origins of Religion in the Child, Review of Religious Research, 1970, 12, 35—42.
ESSER, W. (Hrsg.), Die religionspädagogische Grundfrage nach Gott, Herder, Freiburg, 1969.
HUBERT, H., Religiöse Früherziehung, Bardtschalger Verlag, München, 1978.

Benkő Antal

FIATALOK ISTENRŐL – EGY KÖRKÉRDÉS FELELETEIBŐL

Ha egy gondos kertész egy reggelen ismeretlen hajtást fedez föl az ágyásban, meglazítja körülötte a földet, és azt gondolja: hagyjuk egy kicsit nőni, ki tudja, nem szökik-e szárba valami új és remek virág? Így kell a fiatalokkal szemben viselkedni, – írja egy családapa, tapasztalt ifjúsági vezető. Hozzáfűzi: amikor a fiatalok esetleg újszerű nyelvezetét halljuk, amikor magatartásukat látjuk, vizsgáljuk meg saját magunkat is, hogy milyen kategóriákkal (hogy ne mondjuk: „skatulyákkal”) közeledünk hozzájuk.

Mások Isten-képének vizsgálata összevetést jelent a magunkéval. Gyakran csak akkor vetünk pillantást saját ruhánkra, amikor szembeötlik ismerősünk feltüremlett nadrágszára, félrecsúszott nyakkendője. Hogy kissé kárörvendő önelégültséggel vagy figyelmes jóindulattal közöljük-e észrevételünket a másik-

kal, az jellemzi belső állásfoglalásunkat: vajon a csöszködő bíró vagy a fűkésző kertész szól-e belőlünk.

Nem szándékunk az egész világ fiatalságának Isten-élményét bemutatni. Mondanivalónk egy nagyobb osztrák város ifjúságánál tett megfigyelésre szorítkozik. Ennek ellenére reméljük, hogy megállapításaink hasznosak lehetnek falun vagy milliós városban élők számára is. A korszellem minden felnövekvő nemzedékre ráüti bélyegét. Ma pedig a tömegtájékoztatási eszközök lehetővé teszik, hogy szinte az egész földkerekség fiataljai egy nagy család tagjainak érezzék magukat.

Vizsgálatunkat elsősorban fiatalok válaszaira alapozzuk. Egy háztartási leányközpiskola és egy ipari fiú-szakközépiskola tanulóit kértük fel közreműködésre. Mindkét iskola érettségivel zárul, s öt éves. Az elsősök (14–16 évesek) és az ötödikesek, az érettségizők (18–20 évesek) feleleteit vesszük alapul. Mindkét iskolában a két évfolyam két–két osztályának diákjait kérdeztük meg. Az egyik osztályban a kérdés személyes jellegű volt: mit jelent nekem Isten, míg a másikban általános: mit jelent Isten a mai fiataloknak. A közösségi lélektan megállapítása szerint az általánosságban feltett kérdésre adott feleleteinkbe is saját elgondolásunkat vetítjük bele. Egyesek azonban könnyebben nyilatkoznak meg, ha nem közvetlenül saját magukról kell írni. — Vizsgálatunk megerősítette ezt a megállapítást. Így a két csoport választát együtt értékeltük ki. Ahol az egyik vagy másik fajta kérdésfeltevés sajátos választ eredményezett, arra külön rámutatunk.

„Mit jelent Isten a mai fiataloknak? — Nehéz általánosítani, ezért elsőnek személyes véleményemet szeretném megvilágítani, hogy azután általánosíthatassam.

Hiszem, hogy minden embernek szüksége van irányra, valamire, amiben hisz, főként a nehéz órákban, ínséges időkben. Én ezt a hitet Istenben találok. Tapasztalatból tudom, hogy enélkül a hit nélkül, vagyis Isten nélkül nem megy. Enélkül nincs sarkpontom. Enélkül az ember nem találja meg a helyes utat, hogy az ún. halálos mélysegekben túljusson. Ha életemben nem lett volna ez a személyes hitem, akkor valószínűleg már nem lennék itt.

Azt gondolom, hogy amikor feltesszük a kérdést: mit jelent Isten a mai fiataloknak, mindenekelőtt azt kell megfigyelni, milyen családi körülmények közül származik az illető. Azok a fiatalok, akiknek nehéz ifjúságuk volt, inkább elvesztették hitüket, mint a többiek. Ezen felül tekintetbe kell venni az egyéniséget és a kort is.

Úgy vélem, hogy sok fiatal „szégyelli” megvallani hitét. Általában nem fogadják el, és alacsonyabb rendűnek tartják.

Eppen azért nem képes sok fiatal megbirkózni a mai problémákkal, mert nincs hite és iránymutatója.” (Fiú, I. o.)

Saját véleményét határozottan közli. De hogy mi az „ifjúság” felfogása, mit tart az általában Istenről, arról még nem tud egységes képet alkotni. A másik már megkockáztat egy összképet. De hamarosan saját elgondolását festi:

„A velem egykorúakkal (18–20 évesekkel) folytatott beszélgetések alapján azt látom, hogy a fiatalok nem a „vallás” Istenében hisznek (nem az öreg Atyában, nem is a bibliai történetek elbeszélésében), hanem egy felsőbb Lényben, egy Hatalomban, amelyik fölöttünk áll. Ebben hisznek, ehhez tartják magukat. Egyeseknek az a véleménye, hogy az életben minden meg van határozva, a sors uralkodik.

Én magam is hiszek egy jó, igazságos, felsőbbrendű Lényben, akiben megbízhatok, és akivel az öröm és szükség óráiban beszélhetek. Egy Hatalomban, amelyik minden ember számára ott áll, amelyik nem tagadja meg az embert, hanem törődik vele. A bibliai történetekben bizonyára van valami igazság is, de a mai időkben hihetetlennek tűnnek, és ezért találok értelmetlennek ezeknek az elbeszéléseknek a kifejtését, mert nem alkalmazhatók a mindennapi életben.” (Lány, V. o.)

Hogy a 153 feleletről (97 lány és 56 fiú) jobb áttekintést nyerhessünk, a P. Babin szerkesztésében megjelent és klasszikusnak tekinthető „Dieu et l'adolescent” (Isten és a serdülő, Paris 1963) c. könyvet vettük útmutatónak. Babin 1800 fiatal választát értékelte ki. Megállapította, hogy az Isten-képet három főcsoportba (kategóriába) lehet osztani: 1. a Teremtő Isten, 2. az „ember” Istene, 3. a kinyilatkoztatás Istene. Lehetséges, hogy ugyanabban a feleletben mind a három jellemző előfordul. Így a fenti első válasz utal Istenre mint „iránymutatóra”, akit követni kell (1. kategória) és mint támaszra („főként a nehéz órákban” – 2. kategória). Még jobban kitűnik ez az érettségiző leány válaszából. Ő külön említi a „vallás”, „a biblia Istenét” is, jóllehet ezt tudatosan nem építi be Isten-képébe. Emiatt nem is soroltuk be a harmadik csoportba.

A Teremtő megélésénél a függés áll a központban: függés az eredetben, a fenntartásban, az erkölcsi irányításban, az ítélő Úrtól. Az „ember” Istene kifejezés azokat a feleleteket fogja össze, amelyeknél az ember igénye a kiinduló pont: hiszek, mert különben nem tudom, mit tegyek életemmel, mert vigasztalóra van szükségem a nehéz percekben, mert az öröm és az ínség óráiban segít stb. Amikor valaki nyilvánvalóan Jézusra, a Szentháromságra, ill. az ezen az úton kapott Isten-képre gondol, akkor a kinyilatkoztatással megismert jegyeket, vonásokat építi be Isten-képébe.

84 fiatal (55 %) feleletében találunk utalást a Teremtő Istenre. A fiúknál kissé alacsonyabb az arány (26 válasz: 46 %), mint a lányoknál (58 válasz: 60 %). Az „ember Istene” még kifejezettebb: 94 válaszban van erre utalás (24 fiú, 43 % és 70 leány, 72 %). Ha elfogadjuk, hogy a Teremtő képében Isten transzcendenciáját éljük meg, míg „az ember Istenénél” immanenciája jut kifejezésre, a fiatalok választát kiegyensúlyozottnak találhatjuk. Legalábbis a zsidó–keresztény hagyomány szerint igen fontos, hogy mindkét isteni „arcél” kirajzolódjék a lelkünkben. Babin 20 év előtti körkérdésében azonban más képet látunk. Ott 58 % gondol Istenre mint Teremtőre, ami kb. megegyezik a mi eredményünkkel. De csak mintegy 31 %-nál tűnik fel az „ember Istene”. Mi lehet az oka ennek a különbségnek?

Lehetséges, hogy belejátszik a két nép lelki alkata: a francia gyakran racionálisabb, mint az osztrák, akinél az élményvilág fontos szerepet tölt be. De valószínűleg közreműködik a nevelés, az itoktatás és a teológia mai iránya is. Tagadhatatlan, hogy 20–30 évvel ezelőtt prédikációinkban, Isten-érveink kifejtésében Isten mindenható fensége, a tőle való függés fontosabb helyet foglalt el, mint ma. Az utóbbi évtizedben Isten szeretetét hangsúlyozzuk. A természet szemlélete helyett egzisztenciális igényeink, nyugtalanságunk alkotja az Istenhez vezető út kedvenc kiinduló pontját. Úgy gondoljuk, ez jobban megfelel a

háborúkat átélit, illetve attól remegő embernek, aki egyszersmind érzékenyebb a személyiséget elnyomó embertelen emberi közösségek hiányai iránt. Az Ige megtestesülése is Istennek az ember iránti határtalan szeretetét hirdeti.

A megkérdezett fiatalok jó része azonban mintha megrekedt volna egy fejletlenebb síkon. Kevesen jutnak el – legalábbis közlésükben – arra, hogy Istent „barátjuknak” tekintsék, akihez személyes kapcsolat fűzi őket. Vagy ahhoz, hogy „szeretetét Fiában mutatta meg, aki éppúgy szenvedett, mint néha nekünk kell.” (Lány, I. o.) Mindenekelőtt saját bizonytalanságuk korlátait érzik. Ha bajban vannak, akkor menekülnek „valakihez” (néha „valamihez”). De hogy tulajdonképpen ki is Ő, azt már nem mélyítik el. Tekintetük inkább saját magukra irányul, mint Istenre. Ez a benyomás megerősödik, amikor Istennel való kapcsolatuk indíttékait vizsgáljuk. Rövid lélegzetű írásokról lévén szó, nehéz elhatárolni a különböző – értelmi, érzelmi, intuitív – síkon mozgó megokolásokat. De valószínűleg nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a felénél sem találunk kiforrottabb érvelést, ésszerűbb kifejtést. Hitük gyenge lábon áll.

Szélső esetet képvisel egyik elsős lány írása:

„Tavalyig minden este imádkoztam Istenhez, három kívánságomat mondtam el neki, a levegőn keresztül csókot küldtem, és vártam, hogy teljesüljenek. Azt tartottam, hogy szerencsétlenség ér, ha nem imádkozom. De egyetlen kívánságom sem teljesült, s azóta nem imádkozom. Még egy röpmát se mondok a dolgokat előtt: egyszerűen semmit. Azt hiszem, Isten számomra egy vágyálmotjeljesítő volt, és én meg vagyok sértődve, mert szinte soha semmi vágyamat nem teljesíti. Nem értem, hogy egyesek anélkül, hogy valamit is csinálnának, szerencsések, míg mások gürccölnek, és semmi jutalmuk sincs.”

Jól szemlélteti ez a válasz azt is, mennyire fontos felülkerekedni a gyerekes hiten, mennyire lényeges, főleg a serdülő korban, eljutni Isten transzcendenciájáig. Valószínűleg a régebben hangoztatott „istenérvek” nagyobb lehetőséget nyújtottak ehhez. Az „én” oldaláról kiindulva mintha könnyebb lenne megrekedni a kifejeletlen, „immanens Isten-képnél”. Elég gyakori az alábbi válaszokhoz hasonló:

„Hiszek valami Felsőbben, vagyis a mi ún. Istenünkben. Szükségem van valamire, amibe belekapaszkodhatom. S itt segít a hit Istenben. Bár nem vagyok túlságosan vallásos.” (Lány, I. o.)

„Számomra Isten valami nagyon fontos. Amikor nem találok kiutat, imádkozom hozzá, vagy amikor nehézségben vagyok. Véd, amikor valami nincs rendben. Életem üres lenne Isten nélkül.” (Lány, V. o.)

„Mit jelent Isten a mai fiataloknak? Isten a fiataloknak a körülmények szerint mindent, illetve semmit sem jelent.

Mindent, amikor szükségét szenvednek, semmit, amikor nincs bajuk. A jó kimenetű dolgokat, amik velünk történnek, a fiatalok mint magától értetődőt veszik, és nem mint az Isteni gondviselés vezetését. Nem így, amikor balul sül el valami. Ilyenkor mondják: „Hol van az Isten?” vagy „Elfeledkezett rólam?” vagy „Miért nem nyúl bele a dolgokba?” Segítségül hívják Istent, esetleg meg is köszönik, ha a dolog sikerült, de egyébként kételkednek a létében, vagy el is vetik.” (Fiú, V. o.)

Érettebb magatartást fejez ki az a fiú, aki megjegyzi, hogy tudatában van: „Istent az öröm pillanataiban is keresnem kell.” Ugyancsak érettebb kép tűnik fel azoknál, akik kifejezetten említik a „kinyilatkoztatás Istenét”. Vagyis akiknek

a választát a harmadik kategóriába is bele lehet sorolni. Személyes, egyéni hang cseng ki csaknem mindegyik válaszból.

„Mit jelent Isten a fiataloknak? — Hogy erre a kérdésre megfelelhessenek, tisztában kell lennem azzal, mit kell, hogy nekem jelentsen az Isten (a kereszténység szemszögéből). Egészen személyesen számomra Isten vigasz és remény. Például ha valami nem sikerül az iskolában, azt mondom magamnak: végezd olyan jól az iskolát, ahogy tudod, biztosan következik egyszer valami szebb (még a halál után is). De Isten többet jelent nekem, mint pusztá vigaszt és reményt. Amikor megélem Istent (akár a szentmisén, akár egyéb közösségben), mint örömtől tapasztalom meg. Legerősebben a gyónásban tudatosul, mit jelent nekem Isten; ezen nem a közönséges gyónást értem, hanem a beszélgetés formájában történő gyónást: olyan barát ő, akivel még a rossz megtörténte után is újra kibékülhetek. Számos fiatal úgy felel a kérdésre: „mit is jelent nekem az Isten”, hogy Isten már úgy sem tud neki semmit sem adni. Ezeknek én azt válaszolnám: Isten nagyon sokat képes nekem adni, pl. örömtől a beszélgetésben, örömtől a munkámban, valami jobbnak a reményét, mint az itteni bolond életét... röviden: ő olyan barát, aki egész életeden keresztül nem hagy el. Isten erőt ad ahhoz is, hogy higgyek egy jobb életben. Pl. amikor bevetem magam a békéért, a lefegyverkezésért, atomerő nélküli államokért... De téves lenne azt hinni, hogy a hit csak öröm. Még is kell küzdeni evvel a hittel, el kell mélyülni, s nem lehet csak félvállról venni. Az utóbbira azok adják a legjobb példát, akik csak a szükség órájában keresik Istent, és ilyenkor csodát várnak; ha pedig elmarad, azt mondják, hogy Isten nem létezik.” (Szakiskolás fiú érettségi előtt.)

„Mit jelent Isten? Valami mindig emlékeztet: Örüljetek mindenkor az Úrban! Mert a nekünk ajándékozott képesség folytán szabad remélnünk. Az emberekkel magát egyenlővé tevő Isten egyenlővé teszi az embereket egymás között. Az istentörvényű összefüggésben (theonomen Kontext) álló ember tudja, hogy életének sikere nem a történelemben vésett igazolások kényszerében áll, hanem pozitív indifferenciára táruul föl. A szenvedés is pozitív értékét nyer, és nem egyenlő önmagunk elvesztésével. A keresztény nem tekintti úgy az életet, mint időre szabott, problémátlan helyzetet, hanem mint feladatot, felelősséget, döntést, célok és meggyőződések választását. Személyes léte: önmagát alakító szabadság és a folytonos önalakítás vissza nem térő története, és ennek következtében szakadatlan személyné válás. A kereszténynek el kell magát köteleznie a szegényekért, és ezáltal láthatóvá tenni Isten irgalmas és megváltást teremtő szeretetét.” (Érettségiző lány.)

Az igazi, keresztény Isten-képpel felmerül tehát a másik kép, az ember képe is életünkben. Isten már nem menekülés, nem önkielégülés vagy rejtett önkeresés, hanem felnyit, elkötelez a másik, a szegény, az igazságtalanságot szenvedő szolgálatára. A megtestesülés titka vertikális és horizontális síkon új fényt vet életünkre, az egész emberiség életére. „Jézusban példaképet kaptam” — írja egyik lány. Néhányan pedig kiemelik, hogy vezetőt találnak benne az erkölcsi életre, nála tanulták meg a szenvedés elviselését.

Diákjaink katolikusok, sőt hitoktatásra is járnak az iskola keretén belül. Ausztriában 15 éves kortól a fiatal, minden megokolás nélkül és szülői beleegyezéstől függetlenül, a tanév első két hetében kijelentheti, ha nem akar hittanórára járni. Megkérdeztük a hittan mellett döntöttek. Ezért meglepőnek tűnhet, hogy pusztán 27-nél (18 %) jut kifejezésre a kinyilatkoztatás Isten-képe. Érdekes azonban, hogy Babin hasonló eredményre jutott. Okát részben abban látja, hogy a serdülők éppen fejlődésük miatt saját helyzetüket, személyiségük kifejlődését keresik a világban; így még Istenhez is mindenekelőtt ezen az úton

közelednek. Vagyis sok esetben a világot teremtő és a „számomra szükséges” Isten képében benne lehet a kinyilatkoztatás Istene is, csak nem domborítják ki írásukban. Az is valószínű — fűzi hozzá —, hogy az ún. „természetes Isten-képet” is a keresztény tanításon keresztül kapták meg a fiatalok. A kinyilatkoztatás nem törli ezt el, csak kiteljesíti. A nevelés nem volt tehát eredménytelen, bár nem érte el mindenkinél azt a fokot, amit elvárhatunk egy jónehány éve hitoktatásra járó fiattól. Felőtt híveink jórésze sem éli mindennapjában a Háromságos Egy Isten örömteljes misztériumát. Ha megkérdeznénk őket Isten-képükről, ők is csak a „természetes Isten” arcát rajzolnák meg. Evvel küzd pl. egyik érettségire készülő lány:

„Ha három évvel ezelőtt tették volna föl a kérdést, nem lennék zavarban a felelettel. Ma úgy állok, hogy alig tudom megfogalmazni válaszomat. Egyrészt úgy hiszem, Istenhez való viszonyom gyökeresen megváltozott. Másrészt az iskolai feladatok következtében mind kevesebb időm van arra, hogy az imában felvegyem a kapcsolatot Istennel. Emiatt lett bizonyos fokig idegenebb. — Ennek ellenére meggyőződéssel élek (aláhúzva az eredetiben) veszek részt minden vasárnap a szentmisén, és életemet az egyház tanítása szerint töreksem irányítani. Valami megmaradt bennem: a megváltás reménye. Isten igen sokat jelent számomra, amikor az életről és a halálról gondolkodom. Számomra ő az egyetlen kiút az élet bizonyos értelmetlenségéből. — Gyakran hallja az ember a hitoktatásban vagy a szentmisén stb., hogy Isten szereti az embereket. Jelenleg mégsem tudom átfogni ezt a szeretetet, és embertársaimnak továbbadni. Tudom, ismét törekednem kell arra, hogy Isten újra valóban életem központját foglalja el.”

Találunk azonban egy másik csoportot is. Említik az egyházat, a keresztény Isten-képet, de negatív összefüggésben. Legalábbis annyiban, hogy szerintük a „templomba járásnak, szorgalmas életnek és egyéb polgári eljárásmódnak nem sok köze van az Istenbe vetett igazi hithez.” Ez utóbbit vallja, de az előbbit nem tartja fontosnak pl. az az érettségiző lány, akinek írását fentebb a második helyen közöltük. „Az a felfogásom — írja egyik fiú —, hogy Istent és az egyházat nem kell szükségképpen egynek tartani”, vagyis: hiszek Istenben, de az egyházi élettől távol tartom magamat. Valószínű, hogy az ilyen jellegű feleletek (összesen 24 a 27 pozitív válasz mellett) egyrésze összeegyeztethető a kinyilatkoztatott Isten-képpel. Többen írják, hogy szabadulni akarnak attól, amit „szüleik”, a „társadalom” eddig megkívánt tőlük. Így lehetséges, hogy csak átmeneti, a serdülőkort jellemző tünettel állunk szemben.

„Az általános iskolában merev Isten-képpel ismertettek meg. Isten: jóságos öregúr, aki senkinek nem csinál semmi bajt, aki a jót megfizeti . . . Az idő múltával ez a kép szétforgácsolódik; az ember kételkedni kezd, védekezik ez ellen a klisé ellen. Kételkedik, hogy valóban létezik-e ez a fogalom: 'Isten', és részben védekezik is ellene, mivel az Istent a felnőttek közvetítik. A tizenéves nem gyerek, de a felnőttek közé sem számít. Mivel nem ismerik el, védekezik minden ellen, amit közvetítenek, tehát az Istenről kapott tanítás ellen is. Nálam pontosan így történt. Főleg amikor rosszul éreztem magamat (testileg, lelkileg). Próbáltam imádkozni. Gyakran menekültem a templomba, hogy nyugalmat találjak. Főleg egyik barátom nyújtott lehetőséget, hogy szembenézzek az Isten fogalmával. De minél inkább birkózom evvel a gondolattal, annál nagyobb nehézségeket tapasztalok. Próbálom megérteni, s pontosan ez lehetetlen. Isten fölfoghatatlan. Meg vagyok győződve, hogy létezik valami (ezt fejezem én ki Isten fogalmával, mivel nem tudom másként kifejezni ezt a „valamit”). Főként az

utóbbi időben van nehézségem ezzel a fogalommal. Istent nem tudom megmagyarázni, mégis hiszek benne, és görcsösen próbálok ezt a hitet megőrizni. Meggyőződésem, hogy ha valami módon rosszabbul menne a sorsom, akkor erősebb lenne a meggyőződésem, jobban hinnék benne. Mindig így volt. Mikor rosszul ment a sorsom és szükség volt valakire, akkor tudtam Istenbe kapaszkodni. Egyszerűen erőt nyertem. Remélem, hogy egyszer akkor is Istenhez találok, ha jól megy a sorsom."

Önállósulásuk, személyes állásfoglalásuk sokszor keserves útján szemrehányással illetik a „templomba járókat“, hogy csak szokásból mennek, hogy „a szentség látszatát“ akarják csak kelteni. Így lesz az egyház „akadály az Isten felé vezető úton“, mivel „legtöbbször azért mennek csak templomba, hogy mutogassák magukat, hogy mások lássák, milyen jók.“ — Könnyű lenne „megfelelni“ ezekre a vádakra. De célravezetőbb, ha ehelyett felvetjük a kérdést magunknak: a mi felnőtt életünk mennyire sugározza a kinyilatkoztatott Isten-képet. Az önfeláldozó, krisztusi szeretet, a megtestesülési örömhíre, a Lélek sugallatára való figyelmisség... felcsillan-e magatartásunkban? Ha nem, akkor hiába vádoljuk a fiatalokat, hogy nem akarnak semmit, mi mások voltunk stb. Ők koruknál fogva radikálisabbak, mint mi. Csak a kereszténység radikális átélésével nyithatjuk meg szívüket. Így számíthatunk arra, hogy Isten-képük kifejezettebben is a Fiát hozzánk küldő és Lelkét kiárasztó Atya képéhez ér el.

„Mit jelent Isten a fiataloknak? — Úgy hiszem, a mai fiatalok keveset gondolnak Istenre. Élik a mindennapot anélkül, hogy gondolnának arra: létezik egy Teremtő, akivel időnként kapcsolatba kell lépni. Csak akkor fordulnak Istenhez, amikor nehéz döntésekkel és problémákkal találják magukat szembe. Gyakran ezt veszem észre magamnál is. Jóllehet akkor is beszélék Istennek, amikor nagy öröm ér. A fiatalok keresik az utat, és gyakran azt utasítják el, amit a felnőttek gyakorolnak. Ha pl. ezek csak hagyományból mennek vasárnap misére, akkor ezt a fiatalok elvetik (hála Istennek), mivel nemcsak vasárnap 9—10-ig kell kereszténynek lenni, hanem az egész életben.“ (Érettségiző lány.)

A Babintól említett kategóriák mellett még két feleletípust találtunk fiataljaink írásában. 17 (11 %) választ nem tudtunk pontosan besorolni, ezért a „meghatározhatatlan“ csoportba osztottuk. Ide tartozik 8 válasz, amelyekben semmi sincs („Ezzel a kérdéssel még nem foglalkoztam“ Fiú, I. o.), vagy legföljebb pár ecsetvonás van a fiatalok Isten-képére vonatkozóan: hogy „van aki hisz, van aki nem hisz, és egyeseknél nem tűnik ki az állásfoglalásuk.“ Ilyen feleletből nem állapíthatjuk meg az illető személyes felfogását. — A másik kilenc ugyan beszél erről, de a kép ködös marad. Nem tűnik ki, hogy tulajdonképpen miben is hisz írója.

„Mit jelent nekem Isten? Soha nem gondoltam erre, így most semmi lényeges sem jut eszembe. Templomba is igen ritkán megyek. Falum templomában Isten hosszú szakállal van lefestve, arcvonásai szigorú, de irgalmas is tükröznek. Gyerekkoromban bizonyos félelmet éreztem ez előtt a kép előtt. Most már tudom, hogy csak szimbólum. A kérdésre: „mit jelent“, tulajdonképpen csak akkor felelhetnék, ha valami formában el tudnám képzelni. Valamiben hiszek, de hogy ez Isten-e?“ (Érettségiző fiú.)

„Az elemiben a hitoktatónő beszélt arról, hogy Isten jót tett az emberekkel. A vakoknak visszaadta a látást, — ennek ellenére nem hiszek benne. Néhányan olyan esetben gondolnak Istenre, amit maguk nem képesek megoldani. Van egy kitémött állatkám, én ilyenkor ebbe kapaszkodom. — Nem mindig járok templomba, mert otthon is imádkozhatom Istenhez.“ (Lány, I. o.)

Jézusban valószínűleg egyikük sem hisz, bár a gyerekkori képből még maradt valami. Kíhez és mihez imádkozik otthon a lány, és miért mennek mindketten néhanapján templomba, nem lehet kibogozni írásukból. Valóban Istenben hisznek, vagy csak ösztönös támaszt keresnek valamilyen? Nem találtunk elég támpontot, hogy milyen Isten-képük van — ha egyáltalán van valamilyen.

4 % (6 diák) alkotja az ötödik kategóriát: nem hisznek Istenben. Van aki kurtán-furcsán odavetette: „Mit jelent nekem Isten? — Egyáltalában semmit. Istennek semmi szerepe sincs nálam.” (Fiú, I. o.) Van, aki hosszabban írt, megadva az indítékot: „Mert hit nélkül is örömöm telik az életben” — mondja az egyik. „Mert nem tudom kézzelfoghatóan bebizonyítani.” „Mert csak azt fogadom el, ami tudományosan megmagyarázható.” „Mert életem irányítását magam akarom kezembe venni.” Mindezt eléggé összefoglalja egyik érettségi előtt álló fiú:

„Mit jelent? A szó nem helyes. — Abban a meggyőződésben élek, hogy Isten vagy hasonló nem létezik. Négy—öt évvel ezelőtt nem így gondolkoztam. Még pap is akartam lenni. De véleményem megváltozott. Miért? Napról napra látom, mennyire belegabalyodnak az emberek ebbe a ‚valamibe‘. Mennyire törekszenek minden erővel az égbe jutni. Kétségtelen, van néhány kivétel. De az emberek nagyrésze mégis ilyen. Tetteiért és cselekedeteiért Isten teszi felelőssé. Már nem mondhatja többé: ‚ezt egyedül én csináltam, senki sem segített.‘ Szemben az ilyenek szegények. Őnbizalom! Életemet e nélkül a ‚mitosz‘ nélkül próbálom kormányozni. Ha őszinte akarok lenni, akkor elmondhatom, hogy eddig sikerült. Ez az egyik oka, hogy miért nem hiszek Istenben. A többiről: nyomor, éhség, ínség, háború és mit tudom én még mi más, s hogy mindezt Isten nézi, ezekről az okokról nem kívánok beszélni; undorít. (Ha az Isten az embert az ő képére és hasonlatosságára teremtette, milyen lénynek kell akkor neki lennie? Félelmetesnek, gondolom.) Isten semmit sem jelent nekem.”

Isten-kép a visszajáról? Az abszolút szabadság vágya és illúziója? Ugyanakkor a nyomor, a háború felelősségének Istenre hárítása? — Mindenesetre lsmét előkerül, hogy az Isten- és ember-kép szorosan összefügg. A pusztán fellegekben trónoló Isten képe nem kielégítő, még kevésbé a szenvedés problémájával szembekerülő fiatalnak. Minden embernek személyesen kell kiépítenie és fejlesztenie Isten-képét. De ebben életbe, húsba-vérbe vágó szerep jut környezetünknek. A fiatalok esetében: a felnőttek és a magát hívőnek valló közösség hitének. A felnövekvő nemzedék számára a felnőttektől ténylegesen megélt (nem pusztán szóban hirdetett) Isten-kép alkotja annak első próbakövét, hogy maguk is közelebb jussanak a végtelen, teremtő és minket határtalanul és halálig szerető Istenhez.

Hogy mekkora felelősség terhel minket felnőtteket, azt főként azoknak a fiataloknak feleleteiből mérhetjük fel, akiktől a mai ifjúság véleményét kérdeztük Istenről.

„Mit jelent Isten a mai fiataloknak? — Kb. tíz éve, gondolom, egyértelműen világosnak tűnt, hogy Isten nem létezik többé a fiatalok számára. De ha ma beszélget valaki a fiatalokkal, biztosan észreveszi, hogy visszatérnek az Istenhez. Ennek az oka valószínűleg abban rejlik, hogy tartós csalódás mutatkozik a fiataloknál ideáljaikat illetően. Régebben szinte minden fiatalnak volt példaképe vagy ideálja, akit a csillagok fölé emelt. S miye van ma? Semmiye. Csak néhány ütődött alak vagy hasonló, inkább nevetséges karikatúra-típus, nem pedig példakép. S ezért próbál a fiatalság hinni va-

lamiben. Talán nem a régi Isten ez, nem az Egyház Istene; azt hiszem, inkább egy barát vagy bajtárs, akiben az ember kétséges óráiban megbízhat. Mert tulajdonképpen mindegy, hogy miben hisz az ember, a lényeg az, hogy hisz valamiben, mert így lesz — gondolom — kiegyensúlyozottabb, és talán éppen ez a kiegyensúlyozottság, ez a boldogság bennünk az Isten. Gyakran elvetették vagy félreállították a fiatalok ezeket az értékeket, de a mai szomorú és magányos világban kell, hogy legyen valami, amiben az ember hihet, egyébként azonnal golyót röpíthet a fejébe." (Fiú, V. o.)

A kifejezőmód robbanékony, impulzív; Isten-képe sem kiforrott. De jónéhány válasz egyetért vele abban, hogy a mai fiatalság nagy százalékban megcsömörlött; többen viszont nem hiszik, hogy emiatt vallásosabb lenne, mint azelőtt.

„Túlságosan jól megy a fiatalok sorsa, majdnem minden anyagi jó birtokába jutnak, s ezért látszólag boldogok. Evvel önmagukat csapják be, mert a materializmussal nem lesz boldoggá az ember . . . A fiatalságot felsőbb körök manipulálják, hogy a rosszat testesítse meg . . . jogokat adnak neki, és nem támasztanak vele szemben igényeket . . . A fiatalságnak sürgősen szüksége van Istenre, mert vagy sohasem hitt, vagy pedig elvesztette hitét, mivel ebből semmi anyagi eredményt nem látott." (Fiú, V. o.)

„A mai fiatalság fel sem tudja mérni, milyen jól is megy a sora, és hogy ezt kinek köszönheti. Legtöbbször a szülők pénzelik neki ezt a jólétet, úgy, hogy a fiatalember végül nem is ismeri el, hogy mégis csak kell lennie egy felsőbb lénynek, akinek hálával tartozik. Hogy az ember jó időkben csak magára gondol, igenis ez az oka, hogy a mai fiatalság nem hisz Istenben." (Fiú, V. o.)

A szülők nyomásától szabadulni akarnak, de ugyanakkor elvárják tőlük, hogy példát adjanak nekik. Tudatában vannak azonban annak is, hogy magatartásukra roppant hatással van a saját ifjúsági csoportjaikban kialakult felfogás. Főleg ha ez konkrét megnyilvánulásokhoz is vezet.

Hogy mekkora szerepe van kollégáiknak, és hogy nem mindenkin lett úrrá a csömör, hanem maguk is képesek megújulni, arra érdekes példa városunk 1982-es ifjúsági kerestútja. Pár év óta a húsvét előtti héten össze szokott jönni az esperesi kerület fiatalsága, hogy a város szélén fekvő művészi keresztutat végigjárja, átelmélkedje. Az idén elhatározták, hogy ezt „hautnah" (bőrre menő) formában szeretnék megvalósítani. Ne legyen pusztán magasztos ima, hanem mindennapjukba, életükbe vágó valóság. Isten-képük sokkal jobban megkívánja ezt a közvetlen helyzetekkel való kapcsolatot, mint a már távolabbra nézni tudó felnőttek. — Többszöri megbeszélés után úgy döntöttek, hogy a keresztút hozza kapcsolatba Krisztus szenvedését a mai fiatalok kálváriájával. A szövegeket az egyes csoportok állították össze ifjúsági lelkészeik közreműködésével. Csak öt állomást terveztek. A meghatározott időben kb. 200-an gyűltek össze. Vállukra vettek egy gyakorlatlan fából összeácsolt nagyméretű keresztet, s a város utcáin vonultak az első állomáshoz, a tartományi börtönhöz. A börtön előtt a békére való elkötelezettségről elmélkedtek: egyik — szerintük jogtalanul bezárt — kollégájuk esetéről és egy guatemalai fiatal katolikus lány elhurcolásáról, meggyilkolásáról. A második állomást játékszalon előtt tartották: fiatalságunk hányszor silányul haszonélvezeti és kizsákmányolási tárgygyá; hol találunk embereket, akik a fiatalokat önmagukért fogadják el? Imával és énekkel könnyörogtek, hogy a fiatal keresztények ilyenekké váljanak. — Mozi közelében volt a

harmadik állomás: a tömegtájékoztató eszközök gyakran súlyos próbára teszik az ifjúságot; „én magam szabad vagyok-e még? vagy más vélemények terméke? . . . Hibásak vagyunk mi is, mert csak fogyasztani akarunk, mert mindig több ínycsiklandozást keresünk, mert mindinkább eltávolodunk embertársunktól. Krisztus keresztútja folytatódik . . . ezért imádkozzunk: Uram, légy irgalmas korunknak, Krisztus, kegyelmezz korunknak . . .” — A negyedik állomás oly sok fiatal „keresztjét”, az iskolát állította az elmélkedés fókuszába: mi minden történhet egy diákkal, ha keresztény hitét az iskolában valóban élni akarja. — Végül a székesegyház elé vonultak mint ötödik állomásra. Fiatalokból álló együttes zenekíséret mellett elmélkedtető tánccal próbálta érzékeltetni a szabadság és feltámadás szikráját: a keresztény mindig annak reményében él, hogy a szenvedés és a halál nem jelenti az utolsó szót: Krisztus feltámadt, és vele együtt mi is új életre kelhetünk.

Sinkó Ferenc

A BELSŐ VÁRKASTÉLY MAGYAR KAPUSA

Szeghy Ernő O. C. D. — ahogyan rendi nevén jegyezte írásait: Páter Ernő a Sancta Teresia sarutlan kármelita egyéniségét, életét több oknál fogva is időszerű felidézni. Kettős jubileuma van: 1872-ben született és 1952-ben halt meg. Fontosabb azonban, hogy amit alkotott és ránk hagyott, máig friss, érdekes, nagy jelentőségű. Meggyőződhetünk róla, ha elolvassuk nemrég újra kiadott fordításait — Avilai Szent Teréz két művét: A tökéletesség útját és A belső várkastélyt (Szent István Társulat, Budapest, 1979) és ugyanott második kiadásban közzétett önéletrajzát.

Ernő atya nevét elsősorban fordításai tették ismertté. Méltán. Vannak a világirodalomnak alkotásai, amelyeket nem nélkülözhet a saját nyelvén egy nemzet sem. Mondhatni, akkor válik felnőtté, akkor éri el a világirodalom szintjét, ha ezeket a maga értéktárába beiktatja, maga nyelvének meghódítja. Ilyenek keresztény vonatkozásban a Biblián kívül a Vallomások, a Summa, a nagy rendalapítók szabályzatai, az Isteni Színjáték, a Krisztus követése — hogy csak néhány példát említsünk. Ezek sorába tartozik Avilai Szent Teréz és Keresztes Szent János életműve is. Nem csupán azért, mert egy nagy irodalom, a spanyol legnagyobb klasszikusai között tartja őket számon a világirodalom története, hanem elsősorban azért, mert írásaikban a szellem olyan kontinenseit tárják fel, amelyek ismerete nélkül nem teljes, nem tudja betölteni legmagasabbrendű hivatását valamely nemzeti irodalom. Szeghy Ernő, ha egyebet nem alkotott volna, „csak” azt, hogy hozzáférhetővé tette a magyar olvasó számára a két nagy lélek műveit: A belső várkastélyt (1921), A tökéletesség útját (1922), Szent Teréz Önéletrajzát (1927), leveleit (1943) és Keresztes Szent Jánostól a Keresz-